

Nr 211.

Av herrar von Sydow och Enhörning, i anledning av Kungl.
Maj:ts förslag till lag om arbetstidens begränsning.

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 247 med förslag till lag om arbetstidens begränsning få vi härmed väcka följande motion.

Vid granskning av förevarande proposition lär man icke kunna undgå att fästa synnerlig uppmärksamhet å det sätt, varpå ifrågasvarande viktiga ärende behandlats inom regeringen. I regeringsformens § 10 finnes föreskrivet, att regeringsärendena skola, innan de föredragas i statsrådet, beredas genom nödiga upplysningars inhämtande från vederbörande ämbetsverk, en bestämmelse, som tydligen är avsedd att utgöra ett skydd mot överrumplingar samt överilade beslut. Denna konstitutionella garanti får uppenbarligen ej ominstetgöras på det sättet, att ämbetsverkens yttranden väl infordras men tillräcklig tid icke lämnas dem att företaga den utredning, som erfordras för att de skola kunna sakligt pröva dem förelagd fråga och på en sådan prövning grunda ett allsidigt utlåtande.

Av de yttranden, som bifogats propositionen, framgår otvetydigt, att varken de myndigheter, som hörts över arbetstidskommitténs betänkande i förevarande ämne, eller lagrådet, vars yttrande infordrats över Kungl. Maj:ts förslag, fått sig tillmätt erforderlig tid för denna ytterligt viktiga frågas sorgfälliga prövning, och denna omständighet är desto mera att beklaga, som arbetstidskommittén själv icke fått tillfälle att förebringa den utredning, som kommittén ansett önskvärd.

I detta avseende må erinras, att, sedan kommittén funnit nödvändigt att föranstalta om vissa arbetsstatistiska och ekonomiska undersökningar, kommittén från chefen för civildepartementet mottog en anmodan att så påskynda sitt arbete beträffande arbetstidens reglering i allmänhet, att förslag till lagstiftning i ämnet, åtminstone i vad angår arbetstidens längd, kunde föreläggas 1919 års riksdag. Härigenom och i följd av ett åt kommittén lämnat uppdrag att avgiva förslag jämväl

angående reglering av nattarbete inom bagier m. m., blev planen för kommitténs arbete väsentligen rubbad, och de nyss nämnda undersökningarna hade icke kunnat fullföljas på åsyftat sätt, när kommittén i allra största hast måste avgiva sitt förslag rörande arbetstidens längd. Kommittén har också uttryckligen givit tillkänna, att det till följd av den mycket begränsade tid, som stått till förfogande, icke varit kommittén möjligt att åt frågan om reglering av arbetstidens längd egna den uttömmande behandling, som varit önskvärd.

Vad sålunda förekommit är desto mera anmärkningsvärt, som departementschefen till statsrådsprotokollet vid kommitténs tillsättande så sent som den 15 februari 1918 yttrat *dels* att vid utredning om begränsning av arbetstiden otvivelaktigt bör tagas hänsyn till lagstiftningens ståndpunkt och de faktiska förhållandenas utveckling i utlandet, särskilt i de länder, med vilka vi hava att konkurrera på världsmarknaden, och *dels* att staten endast med varsamhet bör ingripa reglerande på ett område, som är i så hög grad beroende av olika lokala och andra omständigheter.

Den anbefallda varsamheten är emellertid nu en övergiven ståndpunkt. Arbetstiden, som i vårt land under de sista årtiondena varit stadd i ständigt sjunkande, utvisande för industrien år 1905 i medeltal 59,5 timmar per vecka och år 1917, enligt en av arbetstidskommittén verkställd preliminär utredning, 56,4 timmar. Den hade sålunda under dessa tolv år inskränkts med 3,1 timmar eller med omkring 5,3 %. Nu föreslås av Kungl. Maj:t en nedsättning i arbetstiden till 48 timmar i veckan eller således att arbetstiden skall i ett slag nedbringas med ej mindre än 14,9 % på 1917 års siffra.

Ifråga om de internationella förhållandena må erinras, att, om man bortser från de lagstiftningsåtgärder, som under krigsåren tillkommit i en del stater, lagstadgad 8-timmars maximalarbetstid för vuxna män inom industriellt arbete i allmänhet hittills kommit till stånd i endast mycket ringa omfattning. Under krigsåren har 8-timmarsdagen genom lagstiftning införts i Finland. Norge, Tyskland och Tysk-Österrike hava nyligen erhållit motsvarande lagbestämmelser, dock endast av provisorisk eller tillfällig natur, varjämte, enligt uppgift av socialstyrelsen, i Ungern, Böhmen, Polen och Italien ävenledes skall hava införts lagstadgad 8-timmarsdag. Övriga europeiska stater sakna ännu, såvitt det är känt, lagstadganden om 8-timmars arbetsdag, och inlupna under rättelser giva vid handen, att, särskilt beträffande England och Frankrike, frågan om införande av lagstadgad 8-timmarsdag där icke tagit någon bestämdare form. Detsamma synes vara förhållandet inom Ame-

rikas Förenta stater. Vad Finland angår, har den år 1917 tillkomna lagen om 8-timmars arbetsdag redan praktiskt och i stort sett blivit satt ur tillämpning, i det att senaten för de flesta större industrier medgivit, att 104 arbetstimmar under 14 dagar eller således 52 timmar i veckan få räknas såsom normal arbetstid.

De skäl, som föranlett lagförslagets framläggande under en så utomordentlig brådska, att man funnit sig kunna tänga grundlagen, hava av departementschefen angivits vara främst statsklokheten och den samhälleliga rättvisan, båda dessa ståndpunkter påverkade av en allmän oro inom arbetarevärlden och en allmän misstämning hos vårt lands arbetare, som betrakta införandet av 8-timmarsdagen såsom ett rättfärdighetskrav gentemot de andra samhällsklasserna.

Enligt vår mening bjuder statsklokheten icke, att man tillmötesgår ett klassintresse endast därför, att det ensidigt och mer eller mindre högröstat fordrar ett sådant tillmötesgående. Den samhälleliga rättvisan kräver ovillkorligen, att en sålunda påyrkad reform icke alltför mycket kränker det allmännas bästa eller andra samhällsklassers berättigade intressen. Statslivet särskilt i vår tid förlöper icke utan strid mellan de olika samhällsintressena. Det tager alltid sin tid för statsmakterna att utsöndra vad som med rätta tillkommer det ena och det andra. De orsaker, som i utlandet framkallat den där rådande och, såsom det måste hoppas, övergående orostämningen hava icke sin motsvarighet i vårt land. Vi kunna därför äga rätt att fordra, att vår lagstiftning sker under lugn besinning av vad som är möjligt och nyttigt att genomföra och icke under en upphetsad stämning, som må vara förklarlig i de länder, vilka under årtal lidit av världskriget och sett de normala arbetsförhållandena ställda på huvudet av dess följder. Från denna vår synpunkt måste vi finna det högst beklagligt, att förevarande fråga framdrivits på ett sätt, som utesluter möjligheten av ett opartiskt och sakkunnigt bedömande av vad den i sina verkningar innebär.

Departementschefen har till förmån för sitt förslag tagit fasta på ett uttalande av socialstyrelsen, att 8-timmarsdagen »för närvarande kan betecknas såsom ett nästan allmänt internationellt faktum». Såsom ovan antytts, betvivla vi riktigheten av detta påstående. Därmed må emellertid vara huru som helst. Av avgörande vikt är, huruvida och huru länge de nu i utlandet rådande kaotiska förhållandena bliva bestående. Därom kan ingen uttala ett omdöme. Departementschefen har själv ifrågasatt, huruvida förhållandena i utlandet ännu kunna anses fullt stadgade, och socialstyrelsen har delvis med hänsyn till denna ovisshet föreslagit, att tillämpningen av den av styrelsen förordade

lagen uppskjutes på obestämd tid. Med utgångspunkt från departementschefens ovan berörda uttalande till statsrådsprotokollet vid arbetstidskommitténs tillsättande anse vi i högsta grad oklokt, att nu genom antagande av en lag om 8 timmars arbetsdag utsätta vår industri för det förlustbringande bakslag, som måste inträffa, om man i de med oss konkurrerande stora utländska industriländerna icke genomför eller bibehåller 8-timmarsdagen. Arbetstidskommittén har visserligen sökt trösta sig med, att man i sådant fall hos oss kan återgå till en längre arbetstid. Envar med industrien förtrogen torde emellertid förstå, huru oklokt det är att lita till en sådan utväg.

Ehuru, såsom nämnts, de tidigare såsom nödvändiga ansedda undersökningarna rörande de ekonomiska verkningarna av en till 8 timmar förkortad arbetsdag ej hunnit slutföras, saknas icke möjlighet att erhålla en ganska pålitlig bild av dessa verkningar. På grundvalen av befintligt statistiskt material har nämligen i reservation till arbetstidskommitténs betänkande från arbetsgivaresidan framlagts en utredning, som för de större och viktigare industrierna angiver kostnaderna för förslagets genomförande. Enligt denna utredning, den enda sakliga, som i ärendet förelagts, skall lagförslagets tillämpning medföra:

vid oförändrat arbetareantal:

en minskning i värdet av den svenska industriens årsproduktion av c:a 600,000,000 kronor,

en ökning av kostnaderna för den minskade produktionsmängden, jämfört med vad samma produktionsmängd nu kostar, av 170,000,000 kronor.

för oförändrad produktion:

behövt antal nya industriarbetare c:a 75,000,

behöfliga engångsutgifter c:a 300,000,000 kronor,

extra årskostnader, inberäknat ränta å engångsutgifterna c:a 145,000,000 kronor och reservanterna hava funnit, att den förlust, industrien får vidkännas genom ökningen i kostnader, i alla händelser kommer att uppgå till omkring 150,000,000 kronor årligen.

Det är, såsom reservanterna i kommittén framhålla, givetvis omöjligt att bedöma, vilketdera av ovannämnda båda alternativ — oförändrat arbetareantal och minskad produktion eller ökat arbetareantal och oförändrad produktion — företrädesvis kommer att väljas. Verkligheten kommer sannolikt att ligga någonstädes mitt emellan. Ur det allmännas

synpunkt vore tydligen att önska, att produktionen kunde oförändrad hållas uppe, men detta kommer helt visst att stranda särskilt på omöjligheten att under nuvarande förhållanden skaffa bostäder åt det ökade arbetareantalet. Arbetstidens förkortning måste således omedelbart föra med sig en avsevärd minskning i produktionen och därmed följande prisökning å industriens alster, en omständighet som departementschefen synes hava förbisett.

Utgångspunkten för ovannämnda beräkningar har varit, att produktionen är proportionell mot antalet arbetare och arbetstiden. Riktigheten av denna utgångspunkt har departementschefen ej kunnat medgiva, huvudsakligen enär reservanternas ej räknat med vare sig *arbetsintensitetens höjning* såsom följd av arbetstidens förkortande eller *utvecklingen av maskintekniken och arbetets organisation*. Och helt allmänt har departementschefen uttalat, att verkningarna av en förkortning av arbetsdagen till 8 timmar ej kunnat siffermässigt uträknas.

Med detta sistnämnda uttalande har departementschefen helt underkänt värdet av den utredning, som arbetstidskommittén funnit nödvändigt att söka åvägabringa, men då han i detta sammanhang anfört, att arbetstidskommittén ej ansett utredningens ofullständighet utgöra avgörande hinder mot upptagande av förevarande lagstiftningsspörsmål, förbiser han, att kommittén i detta fall handlat på order.

Ifråga om arbetsintensitetens höjning i följd av den förkortade arbetstiden har departementschefen i likhet med arbetstidskommittén icke kunnat bygga på annat än förhoppningarnas lösa sand. Hans sangvinismen i detta avseende är lätt att vederlägga. Den moderna industrien är i stort sett beroende av maskinkraften. Det är maskinerna, som angiva arbetstakten, och produktionen är beroende av den tidslängd, under vilken maskinerna hållas i gång. Även om arbetarna ville öka arbetsintensiteten kunde detta icke ske. Inom hantverket och den del av industri, där handkraften utgör kraftkällan, är det teoretiskt möjligt, att en förkortning av arbetstiden kunde medföra en ökning av arbetsintensiteten. Men erfarenheten åtminstone inom vårt land pekar i motsatt riktning. Man måste räkna med den arbetslust, vars befintlighet hos våra arbetare departementschefen själv nödgats medgiva.

Vid bedömande av 8-timmarsdagens sannolika verkningar på produktionen har departementschefen räknat med att arbetets organisation och de tekniska anordningarna skola bliva fullkomligare på de områden, där så över huvud taget kan tänkas. Mot detta anförande måste vi på det bestämdaste framhålla, att de tekniska förbättringarna äro en sak för sig utan samband med arbetstidens längd. Maskinteknikens

utveckling sker än långsamt, än vissa tider hastigt och går sina egna vägar, oberoende av arbetstidens längd. Då det göres gällande, att arbetsgivaren för att förekomma minskad produktion i följd av förkortad arbetstid har att införa förbättringar i tekniken, ställer man på honom anspråk, som han vid en viss tidpunkt ej alltid med bästa vilja kan uppfylla, även om man bortser från de ekonomiska svårigheter, vilka i en depressionstid alltid äro stora stötestenar och ofta utgöra ett bestämt hinder mot en önskad förbättring.

Då slutligen departementschefen anför, att »ett lagfästande av 8-timmarsarbetsdag i vårt land icke under nu föreliggande förhållanden runt om i världen å arbetstidens område bör vara riskablare än varje annan omläggning, som industrien måste räkna med», kunna vi ej följa hans tankegång. Naturligen har industrien förut måst underkasta sig omläggningar, och det är sannolikt, att den även för framtiden får räkna med sådana. Men den ekonomiska historien lär visa, att sådana omläggningar icke ske utan stora svårigheter och förluster och icke böra framkallas utan nöd tvång. Vi hava trott, att industrien, som skapar stora värden åt landet och alla dess bebyggare, skulle ha rätt att räkna med statsmakternas skydd mot häftiga och hinderliga rubbningar.

Vi hava i det föregående huvudsakligen tagit hänsyn till verkningarna för industrien av 8-timmarsdagens genomförande. Det finnes emellertid en annan näring, för vilken reformens genomförande skulle bli en mera ödesdiger. Detta är lantbruket. Denna näringsgren skulle dubbelt drabbas av lagen. Å ena sidan är det otvivelaktigt, att om den förkortade arbetstiden genomföres inom industrien, verkningarna därav omedelbart skulle bli kännbara inom jordbruket genom krav å minskad arbetstid, övertidsersättning o. d. Å andra sidan skulle lagen medföra en sugning av arbetskraft till industrien från jordbruket, vilket är den reservoar, varur industrien alltid fått hämta sitt behov av ökad arbetskraft. Verkningarna av lagen på jordbruket och därmed å vår livsmedelsproduktion skulle kunna bli ödeläggande.

Med stöd av de synpunkter, som av arbetsgivarereservanterna framlagts, och våra egna här ovan anförda skäl, hava vi funnit, att införandet av 8-timmarsdagen skall medföra de allvarligaste vådor för hela vårt ekonomiska liv. Icke blott vi, utan hörda myndigheter hava påvisat, att utredningen i frågan är i hög grad bristfällig och ofullständig. Det kunde därför finnas giltiga orsaker för oss att yrka avslag på hela det föreliggande förslaget.

Då vi likväl avstå därifrån, är skälet följande. De förut omnämnda arbetsgivarereservanterna i kommittén hava förordat en arbetsvecka, omfattande i genomsnitt 54 timmar. En sådan begränsning motsvarar 5.7 % på 1917 års medeltal, eller således mera än den nedsättning i arbetstiden, som inträtt under tolvårsperioden 1905—1917. Det är således en avsevärd nedsättning i arbetstiden de föreslå, men tendensen går onekligen i riktning av en alltför skeende inskränkning. Och det vill synas, som om vårt näringsliv utan alltför stora olägenheter och förluster skulle kunna reda sig med en arbetstid av 54 timmar i veckan. För vår egen del äro vi icke för alla förhållanden motståndare till 8-timmarsdagen. Blir den definitivt lagfäst i våra grannländer och de med oss konkurrerande stora industriländerna, torde tiden vara inne att med varsamhet och skälig förberedelse tid införa den även hos oss. Med denna vår uppfattning hava vi icke velat motsätta oss den lösning av frågan, som omförmälda reservanter inom kommittén funnit vara den rätta, eller genomförande i industrien av en arbetsvecka om 54 timmar i medeltal.

I detta sammanhang vilja vi anförä, att då departementschefen angivit 8-timmarsdagen såsom en av de stora grundstenarna i den samhällsbyggnad, där arbetarna skola finna sin rättmätiga plats, man därav skulle kunna draga den slutsatsen, att han ansett detta vara arbetarnas slutmål ifråga om arbetstidens längd. Ingen, förtrogen med arbetarnas strävanden, lär dock draga i tvivelsmål att, om 8-timmarsdagen nu införes, nya ansträngningar omedelbart eller ganska snart skola igångsättas för en ytterligare förkortning av arbetstiden. Redan nu höjas i vårt land och våra grannländer, där 8-timmarsdagen icke är genomförd, röster, som med skärpa fordra en än vidare förkortning av arbetstiden, åtminstone för vissa näringsgrenar. För arbetareledningen gäller att vid varje tidpunkt äga ett eller flera program, som binder samman arbetareklassen. Blir ett krav uppfyllt, framställles genast ett nytt. Men statsmakternas uppgift är att i varje fall väga mellan önsningar och möjligheterna för deras förverkligande, och den samhällsbyggnad muras fastast, där allas berättigade intressen rättvist avvägas och främjas.

Lagförslagets detaljbestämmelser föranleda från vår sida följande erinringar:

§ 1.

Enligt § 1, c) undantages från lagens tillämpning arbete, som till sin natur är så oregelbundet, att det icke kan förläggas till bestämda tider. Såsom exempel på här åsyftat arbete anföres i motiveringen bl. a. stuveriarbete vid mindre hamnplatser. Det saknas enligt vår erfarenhet skäl att i förevarande fall göra någon skillnad mellan större och mindre hamnplatser. Stuveriarbetet är enligt sin natur oregelbundet och i alla händelser för brådskanie för att endast kunna utföras på bestämda tider, och detta gäller även de stora hamnplatserna, där ett flertal fartyg på en gång skola lossas eller lastas. Och då det synes oegentligt, att samma slags arbete på en ort skall vara underkastat andra regler än på en annan ort, torde allt stuveriarbete böra undantagas från lagens tillämpning. Detta torde lämpligast kunna ske genom att i lagtexten såsom ett nytt moment bland arbeten, som undantagas från lagens tillämpning, inskjutes »stuveriarbete».

Beträffande punkten g) i samma paragraf är angivet, att 8-timmarsdagen skall komma i tillämpning i fråga om sorteringsarbete vid skiljeställe, varemot själva flottningsarbetet skall vara undantaget. Såsom i framställningar till departementschefen uttalats från sakkunnigt håll, skulle flottningsresultatet i hög grad äventyras, om vid det jämförelsevis lätta sorteringsarbetet en längre arbetstid än 8 timmar om dagen ej skulle få komma till användning. Då således den medgivna längre arbetstiden vid flottningsarbetet i flertalet fall kan bli utan nytta, så framt ej det under en kort tid av året bedrivna sorteringsarbetet alltid må kunna påskyndas i den utsträckning, som fullt motsvaras av sorteringsverkets förmåga att genomsläppa dit ankommande timmer, torde orden »utom vid skiljeställe» böra utgå.

Vi hemställa alltså,

dels att till § 1 fogas i slutet orden »samt l) stuveriarbete», varvid ordet »samt» i slutet av mom.

j) utgår,

dels att i § 1 g) orden »utom vid skiljeställe» utgå.

§§ 4 och 5.

Ovan har framhållits de ödesdigra verkningar, som från ekonomisk synpunkt skulle uppkomma genom att nu omedelbart i industrien införa en till 8 timmar förkortad arbetsdag. Förslaget är i det avse-

endet även mycket skadligt, att det begränsat arbetstiden pr dag. Då lagen uppgives hava till syfte att bereda arbetarna skydd mot en obehörig exploatering av arbetskraften, kan detta mål fullt vinnas genom arbetstidens begränsning i genomsnitt pr vecka eller veckor. Några olägenheter för arbetarna av en sådan anordning kunna ej påvisas, men industrien beredes möjlighet att, där ett visst arbete är av beskaffenhet att ej kunna på viss dag eller klockslag medhinnas, få arbetstiden ena dagen eller veckan *något* förlängd för att sedan nästa dag eller vecka giva full ersättning därför genom förkortad arbetstid. En lag, som endast tillgodoser den ena partens önskningsar men pålägger den andra olidliga band, kan icke vara en god och rättvis lag.

Enligt förslaget § 5 skall arbetsrådet äga medgiva undantag från normalarbetstiden i fråga om arbete, som bedrives med tre skiftlag och oundgängligen måste fortgå jämväl under sön- och helgdagar. Med en indelning i tre skiftlag vid industrier, som med s. k. ständigt eld arbeta både vardagar och söndag, måste dock arbetstiden bliva 56 timmar i veckan, enär denna siffra utgör jämt $\frac{1}{3}$ av veckans 168 (7×24) timmar. Uppenbart är, att, för så vitt sådana industrier ej skola tillfogas obotlig skada, lagen måste uttryckligen tillerkänna dem rätt till denna arbetstid, och icke göra densamma beroende av arbetsrådets medgivande, helst som från arbetarnas sida påyrkats, att extra personal skall anställas för det sjunde dygnet. En sådan anordning är praktiskt och ekonomiskt sett omöjligt att genomföra.

På grund härav få vi hemställa,

dels att § 4 måtte erhålla följande av arbetsgivarereservanternas föreslagna lydelse:

»Arbetare må icke användas till arbete under längre tid än 54 timmar i veckan i medeltal för två veckor.

Vid arbete, där oavbruten drift är behövlig, må arbetstiden utsträckas till 56 timmar i veckan i medeltal för två veckor.

Här angivna tidsbegränsningar avse den effektiva arbetstiden, raster sålunda oräknade.»

dels, att, såsom följd härav, andra stycket av § 5 enligt Kungl. Maj:ts förslag måtte utgå.

§ 7.

Det medgivande i avseende å övertidsarbete, som i denna paragraf innehålles, är enligt vår mening alltför snävt tilltaget. Svårigheten att på dagen beräkna den tid, som åtgår för utförandet av en beställning, torde, såsom av arbetsgivarereservanterna erinrats, vara uppenbar. Särskilt järn- och verkstadsindustrien kräver en mycket stor elasticitet i arbetstiden, desto större ju mera omfattande beställningen är. Det må ej förbises, att en av de viktigaste faktorerna i avseende å den inhemska industriens konkurrensduglighet i förhållande till utlandets jätteindustrier är möjligheten att erbjuda leverans inom bestämd kort tid. Men denna möjlighet är i hög grad kringskuren, då arbetsgivaren ej får räkna med att i nödfall anlita ett någorlunda rymligt tillmätt övertidsarbete. Är detta otillräckligt, blir följden ofta, att han nödgas avsäga sig beställningen. Då, såsom även erinrats, någon fara för arbetarna ej ligger i yrkandet om rymligare övertidsbestämmelser, enär övertidsarbetet, såsom mycket dyrbart, endast i nödfall kommer till användning, hava vi ansett den högst medgivna tiden utan olägenhet kunna sättas till 40 timmar under en kalendermånad. Och då bestämmelsen om övertidsarbete mången gång skulle bliva utan egentligt värde, om ej arbetare under 18 år skulle få däri användas, torde även dessa böra inbegripas under bestämmelsen.

Vi hemställa alltså,

att § 7 1:sta stycket måtte erhålla följande lydelse:

»Finner arbetsgivare i annat fall, än som avses i § 6, med hänsyn till särskilt förhållande påkallat att använda arbetare till arbete utöver begränsning, som är angiven i 4 § eller kan hava meddelats med stöd av § 5, vare därtill berättigad för högst 40 timmar under loppet av en kalendermånad. Därutöver må för nödvändiga förberedelser eller avslutningsarbeten enstaka arbetare användas under högst 10 timmar under loppet av kalendermånad.»

§ 9.

Enär det från såväl arbetsgivare- som arbetaresynpunkt ej kan vara lämpligt, att vilken rikssammanslutning som helst, huru liten den

än vore, skulle äga inkomma med förslag å kandidat till arbetsrådet, hemställa vi,

att i 1:sta stycket efter orden »rikssammanslutningar av arbetsgivare» måtte inskjutas orden: »omfattande var och en minst 50,000 arbetare» och efter orden »rikssammanslutningar utav arbetare» måtte inskjutas: »omfattande var och en minst 50,000 medlemmar».

Övergångsbestämmelserna.

De övergångstider, som lagförslaget stadgar, äro för knappt tillrätt, för att industrien under dessa tider skall kunna verkställa erforderliga utvidgningar och andra förändringar. För genomförande av 8-timmarsdagen skulle otvivelaktigt en lång övergångstid vara oundgänglig, men även ifråga om den förkortade arbetstid, vilken av oss avses, är en viss förberedelsetid av nöden, och denna är enligt det kungl. förslaget satt för kort. För skiftarbete torde tiden ej lämpligen kunna sättas kortare än till den 1 juli 1920 och för annat arbete till den 1 januari 1920. Departementschefen har framhållit såsom ett av skälen till normalarbetsdagens lagfästade önskan att främja arbetsfreden. Med denna önskan sympatisera vi i hög grad. Men densamma kommer icke att gå i fullbordan med de övergångsbestämmelser, som föreslagits. Skall den nya lagen för allt arbete, som icke bedrives oavbrutet såväl dag som natt, träda i kraft den 1 oktober 1919, då kollektivavtal äro gällande för de flesta av våra viktigare industrigrenar, lära svåra slitningar och arbetsinställelser icke vara att undvika. Departementschefen har uttalat den förväntan, att arbetsgivarna i regel skola visa sig beredda att medgiva sådana löneförhöjningar, som erfordras för att arbetsförtjänsten skall kunna vidmakthållas oförändrad. Fortsätter den nedgång i konjunkturerna, som särskilt inom vissa branscher gjort sig gällande, kan denna förhoppning lätteligen bliva omöjlig att uppfylla. Men oavsett detta är det otvivelaktigt, att själva omläggningen av lönesystemet i många fall skall giva anledning till menings-skiljaktigheter, och dessutom kan befaras, att arbetarna i en del fall skola begagna tillfället att kräva högre lönetillökning än som proportionellt svarar mot arbetstidens avkortning. Ur arbetsfredens synpunkt är det därför i högsta grad angeläget, att beträffande företag, vilkas

arbetsförhållanden äro reglerade genom kollektivavtal, lagens bestämmelser icke träda i tillämpning förr än efter avtalstidens utgång.

Vi hemställa alltså,

att de i övergångsstadgandet bestämda tiderna 1 juni 1920 och 1 oktober 1919 ändras till 1 juli 1920 och 1 januari 1920,

samt att i stadgandet inskjutes en bestämmelse, att, där vid tiden för lagens ikraftträdande finnes gällande kollektivavtal, bestämmelserna i lagen ej skola tillämpas förrän efter avtalstidens utgång.

Stockholm den 7 april 1919.

Hjalmar von Sydow.

E. A. Enhörning.